

БДЖОЛЯР

Грудень / 2012

Бджологосподарство Ростислава Микитюка

Пасічницький стаж пана Ростислава із Львівщини сягає понад 30 років. Він починав пасікувати в українських вуликах, які вивозив на кочівлю. Потім утримував бджіл у корпусних вуликах, а згодом, щоб не вантажити вулики, збудував кочовий павільйон. З часом конструкція першого павільйону, де всередині були касетні корпусні вулики, перестала задовольняти пасічника. Тому Ростислав Григорович, зваживши всі за і проти, а також спираючись на свій уже чималий досвід, розробив цілком іншу конструкцію павільйону. Обрана конструкція вийшла настільки вдалою та дешевою, що сам пасічник збудував декілька павільйонів. Окрім того, його колеги-кочівники, будуючи свої павільйони, вибрали за основу конструкцію, запропоновану Ростиславом Микитюком.

Перш за все пасічник зробив у павільйоні житлову кімнату, а під рамою причепа навесив зварений з грубої бляхи «підвал» – для зберігання різноманітного реманенту й тари під мед. Павільйони розраховані на 48 бджолосімей, розміщених у два яруси у кожному. Спочатку житлова кімната розміщувалася ззаду павільйону, але згодом у нових моделях, для кращої орієнтації бджіл, пасічник проектував її посередині павільйону. Отже, зараз павільйон має спереду і ззаду два пасічних відділення розміром 2,3х2,6 м, у яких розміщено по 24 бджолосім'ї та житлове приміщення розміром 2,3х2 м між цими від-

Ростислав Микитюк біля свого павільйону

Загальний вигляд павільйону

діленнями. У кожному пасічному відділенні в даху павільйону є по два люки, тому в них достатньо світло. У павільйон заходять через двері, розміщені в задньому пасічному відділенні. Житлова кімната ізольована від пасічних відділень глухими дверима з двох половинок, а в бічних стінах кімнати передбачено два вікна, у яких зроблено саморобні видалачі бджіл.

Щоб здешевити виготовлення та зменшити масу павільйону, Ростислав Григорович ззовні обшив його оцинкованою бляхою завтовшки 0,45–0,5 мм. Каркас зварений з металевого профілю: по кутах та посередині павільйону перерізом 60х30 мм, решта стійок – 30х30 мм. Зсередини павільйон обшитий ДВП. Між бляхою та ДВП вмонтував пінопласт завтовшки 30 мм.

У пасічному відділенні розміщено 9-рамкові корпуси на рамку Лангстрота-Рута (435х230 мм). На кожному бджолоосім'ю передбачено по 4 корпуси. Корпуси без фальців та тиблів. Вулики розміщені в спеціальних нішах, у яких їх надійно фіксують під час

Кожен брус утримує 12 корпусів шести сімей

перевезення дерев'яними брусами перерізом 70x15 мм. Ніші виготовлені з дощок завтовшки 35 мм. Висота ніші під один вулик – 1,1 м. Бруси прикручують гайками до шпильок, закріплених у торцях ніш. Прикручений брус одночасно скріплює два корпуси кожного вулика. Всього на одну секцію з шести вуликів потрібно два бруси: один для фіксації перших та других корпусів, інший – для третіх та четвертих. Зверху вулики закривають прямокутними кусками ДВП, з однієї сторони яких прибито обв'язку з рейок перерізом 12x20 мм, щоб ДВП не коробило. Під час зимівлі ДВП розміщують обв'язкою догори, а в активний сезон – донизу. Це створює надрамковий простір у верхньому корпусі. Дно верхнього ярусу також виготовлене з ДВП за розміром ніші. Воно є похилене до льотка таким чином,

Шпилька у торці стінки ніші

Брус прикручений до шпильки

Дно (ліворуч) та стеля (праворуч) вулика

що біля задньої стінки висота підрамкового простору становить 1 см, а біля льотка – 3 см.

Для вентиляції на стінках павільйона прилаштовано зовнішні прилітні веранди, які закривають цілу секцію вуликів засіткова-

Засіткована рама зовнішньої вентиляції

Пилковловлювач уміщається у просторі між стіною павільйона та засіткованою рамою

Фіксація рами під час перевезення посередині рами (ліворуч) та з країв за допомогою гачка (праворуч)

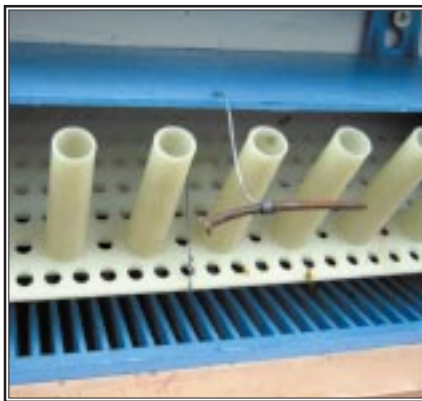

ними рамами. Під час перевезення частина бджіл залишає вулик і виходить у простір, утворений стінкою павільйону та засіткованою рамою. Цей простір відносно великий (відстань від стінки до сітки рами 12 см), завдяки чому можна закрити раму не знімаючи навісних пилковловлювачів чи прилітних дощок. Висота веранди 30 см, а ширина – 42 см.

Щоб дощова вода не потрапляла у веранду, згори облаштовано дашок

Про пилковловлювачі поговоримо детальніше. Пан Ростислав на своїй пасіці використовує стандартні пилковловлювачі «Апіс», які дещо вдосконалив. Для фіксації пилковловлювача у виключеному положенні він застосовує дрiт для навощування рамок. Один кінець дроту прив'язано до решітки пилковловлювача, тоді проселено у просвердлений отвір у дашку пилковловлювача і на другому кінці накручено на цвях. Потягнувши за цвях, решітку відкривають, а дрiт на дашку згинають, і він надійно утримує решітку. В увімкненому положенні пилковловлювача (решітка опущена), щоб дрiт не випав з отвору, його фіксує цвях. Таке вдосконалення пилковловлювача дуже зручне тим, що під час його

Пилковловлювач у закритому (ліворуч) та відкритому (праворуч) положенні

Навішування прилітної дошки на ручку лотка

Кріплення прилітної дошки до стінки павільйона

Конструкція льоткового загороджувача

Навішування прилітної дошки на пилковловлювач без лотка

вимикання пасічник не контактує з бджолами, які зазвичай гронами висять на решітці, і відповідно не отримує безлічі вжалень у руки.

Окрім того, пасічник придумав цікаву конструкцію прилітної дошки, яку не знімає навіть тоді, коли навішаний пилковловлювач. Для цього на одному торці прилітної дошки вирізав пилою паз. Завдяки цьому пазу прилітну дошку навішують на ручку лотка для збирання пилку. На протилежному торці прибито два цвяхи, за допомогою яких прилітна дошка кріпиться до стінки павільйону або входить у пази для лотка пилковловлювача, коли лоток знятий. Як зауважив пан Ростислав, завдяки використанню на своїй пасіці такої прилітної дошки, бджоли швидше «звикають» до пилковловлювача (вони на його пасіці переважно одного кольору), а пилку у лотку під час раптового дощу майже не замокає.

Технологія пасічникування дуже проста. Щоб мати мед, каже Ростислав Григорович, потрібно вчасно вивезти бджіл до медоносів. Отже, після першого очисного обльоту пасічник очищає дена та контролює наявність корму та розміщення клуба. Якщо, знявши кришку з вулика, пасічник побачив, що клуб притиснувся до неї та «розпластався» по горі усіх рамок, то на таку сім'ю ставить медово-цукрову пасту (300–400 г), а кришку повертає обв'язкою донизу. Такого запасу пасти сім'ї вистачить на 10–14 днів. Якщо корму всередині гнізда немає, то бере крайню рамку з кормом і розміщує її у центрі. Коли зацвітає черешня (в нашому регіоні це приблизно 20 квітня), переставляє місцями корпуси. Тобто другий вниз, а перший корпус (у нього ставить 1–2 рамки з вощиною) – догори. Під час цієї операції вибраковує рамки.

Виїжджаючи на кочівлю (4–10 травня), на сильні сім'ї доставляє ще два корпуси. У третьому розміщує рамки з вощиною та сушником (50:50), а в четвертому – сушник. Якщо є слабкі сім'ї, то їх розширює ставлячи під низ один корпус з сушником. Мед викачує тільки з 3-го та 4-го корпусів. Вощину пасічник відбудовує в усіх корпусах крім першого. Під час відкачування меду перевіряє чи немає ройового стану. Для цього піднімає другий корпус та дивиться знизу чи немає

маточників. Щоб вивести сім'ю з ройового стану, Ростислав Григорович забирає з сім'ї весь закритий розплід (4–5 рамок), а натомість ставить сушник та вощину. Через два тижні робить контрольний огляд сім'ї. Якщо сім'я не вийшла з ройового стану, в ній замінює матку на нову плідну.

Для підсаджування матки бджіл сім'ї струшує у перший та другий корпуси. Плідну матку з бджолами з ящика-нуклеуса розміщує у третьому корпусі, а наверх ставить четвертий корпус з рамками. Між другим та третім корпусом розміщує газету. Пасічник не робить у газеті дірок, а інколи навіть складає її вдвоє, щоб бджоли її довше «гризли». Через 3–4 дні робить контроль прийому матки.

Пан Ростислав виводить маток сам, використовуючи для цього спеціальні ящики-нуклеуси на рамку Лангстрота-Рута. Він вважає, що для того, аби отримати якісну матку, потрібно, щоб у нуклеусі було не менше ніж 1 кг бджіл, а стандартні нуклеуси цього не забезпечують. Тому на своїй пасіці він використовує 5-рамкові ящики-нуклеуси. Для формування нуклеуса пасічник з сім'ї, що хоче роїтися, відбирає 1–2 рамки закритого розплоду з бджолами і 1–2 кормові рамки (усього 3 рамки), крім того, струшує бджіл з однієї рамки. До повного комплекту в нуклеус доставляє ще дві рамки з сушником. Ящик-нуклеус перевозить на інший точок і через 5–6 годин у нього підставляє маточник на виході. Племінний матеріал вибирає керуючись медопродуктивністю, миролюбністю, нерйливістю тощо.

У процесі кочівлі основні роботи пов'язані з відкачуванням меду та заміною маток на молодих. Пилковловлювачі включені практично весь час, і якщо бджоли не носять пилку, то якість матки потрібно проконтролювати. Дворічні матки пан Ростислав замінює незалежно від їх якості.

Наприкінці сезону (близько 20 серпня) знімає 3-й та 4-й корпуси. За можливості переставляє весь розплід в 1-й корпус. Під час цього контролює якість матки. Якщо матка неякісна, то замінює її приєднуючи відводок з ящика-нуклеуса.

Зверху залишає порожній (без рамок) корпус, у якому розміщує годівницю. Рамок у цей час не вибраковує і гніздо

Пластмасові годівниці з каністр та їхнє розміщення у корпусі

спеціально не формує. Просто темніші рамки розміщує у центрі гнізда, а світлі – з боків.

Годівниці виготовлені з пластмасових 10-літрових каністр, у яких відрізано верхню частину. Висота годівниці має бути на 1 см нижче від рівня корпусу, тобто 23 см. За словами пасічника, ліпше використовувати годівниці на 6 л. Годівниці розміщує збоку корпусу впритул до стінок. Їх заповнює сиропом та кидає туди соломи («Бджоляр» №2 за 2012 рік).

Стінки пластмасової годівниці зсередини шкрябають напилком, щоб бджлам було легше по них «ходити»

Сироп готує так: на два 40-літрові бідони бере 50 кг цукру та заливає окропом до повного. Для прискорення інверсії цукру та запобігання кристалізації корму на один бідон шприцом дає 5 мл концентрованої соляної кислоти (HCl). (Увага! Працюючи з кислотою, слід дотримуватися техніки безпеки). На одну сім'ю згодує приблизно 18–23 л сиропу. Загодівлю закінчує до 15 вересня.

З 25 серпня з інтервалом 7–6 днів виконує три обробки «Біпінном». Для цього використовує пристрій «Варомор». Якщо погодні умови дозволяють, то виконує контрольну обробку в листопаді.

У першій частині зимівлі бджоли зимують без утеплення. Верхнє утеплення на вулик встановлює 15 лютого, а знімає – 30 квітня.

P.S. Ростислав Григорович запрошує компаньйонів для співпраці на час спільних кочівель на медозбори теренами Львівської та Тернопільської областей. Тел. 067-302-85-94.

Андрій ШТУКАТУР

Раціональний спосіб переходу до двосімейного утримання бджолосімей

У попередній статті («Бджоляр» №5 за 2012 рік) було зазначено, що до двосімейного утримання бджіл можна достатньо ефективно перейти протягом одного сезону. Експеримент цього року показав, що без будь-якої шкоди для поточного медозбору за один сезон можна зробити стільки відводків, скільки є сильних сімей на пасіці. Сильними сім'ями слід вважати такі, в яких на момент створення відводків бджоли щільно обсиджують до двадцяти рамок і в яких є по 7–8 рамок різновікового розплоду. Створені з таких сімей відводки з власними плідними матками можуть бути використані для періодичного підсилення материнських сімей і здатні розвинути до такого стану, щоб успішно перезимувати на чотирьох рамках з мінімальним додаванням кормів. Як же це зробити, не зменшуючи продуктивності бджолої сім'ї?

Зазвичай, навіть при середній якості зимівлі, сім'ї з добрими матками до кінця травня встигають набрати зазначених вище кондицій. І, як правило, в цей час, після взятку з білої акації, настає період підтримувального взятку з різнотрав'я, який тягнеться близько трьох тижнів до головного взятку з гречки та соняшнику. В цьому екстремальному році взяток з акації в умовах Київщини закінчився в другій декаді травня. Тому створення відводків для майбутніх запасних сімейок для двосімейного утримання було почато з 26 травня. До речі, описана нижче система заходів може бути використана для ефективного стовідсоткового попередження переходу сімей у ройовий стан під час підтримувального взятку зі збереженням їхньої продуктивної сили до головного взятку.

Відводки були створені 26–28 травня шляхом перестав-

лення у 6-рамковий вулик («коробочку») разом з бджолами рамки з відкритим розплодом та маткою, рамки із зрілим розплодом, медо-пергової кормової рамки, додаванням рамки сушинику з водою та струшуванням бджіл ще з двох рамок з відкритим розплодом. Десятого червня, коли бджоли почали виходити з розплоду, кількість рамок у «коробочках» була доведена до шести. До цього, 18–20 травня із запечатаних повномедних рамок усіх сімей (тобто, здебільшого, ще без меду з акації) було відкачано в середньому по 22 кг меду на вулик (вага визначалася за результатами зважування під час фасування у пластикові відра).

У сім'ю, з якої робив відводок, замість відібраних рамок підставляв три рамки сушинику, тобто у вулику залишався повний комплект рамок. Нагадаю, що я використовую 20-рамкові лежаки на даданівську рамку. Всього за три дні було створено 22 таких відводки. Чотири вулики, в яких були матки з підрізаними крилами, залишилися для контролю з матками. «Коробочки» були розташовані біля додаткових льотків з північного

боку вуликів, які стоять льотками на схід. Основні робочі льотки розміщені з південного боку вуликів.

Сімнадцятого червня, коли вага контрольного вулика почала за день зростати більше ніж на 1 кг, були відкриті додаткові північні льотки, а «коробочки» переставлені до основних південних льотків (див. фото). Такий простий захід забезпечив з настанням продуктивного взятку повернення в основні сім'ї «позичених» у відводки молодих бджіл, які вже стали льотними і пішли в найближчий північний льоток. 25 червня всі «коробочки» були переставлені на відокремлену площадку. У результаті цього основні сім'ї отримали льотними всіх бджіл, які були перенесені в «коробочки» під час створення відводків, у тому числі й у вигляді розплоду.

З 22 по 26 червня в основних сім'ях почали яйцекладку молоді матки. Але простір для яйцекладки був обмежений лише невеличкими ділянками знизу медо-пергових рамок, усі інші комірки були зайняті пергою, медом та нектаром, які були принесені під час підтримувального взятку протягом червня.

«Коробочки» біля південних льотків

Оскільки молоді матки почали червити, то під час першого літнього відкачування меду 27–28 червня із трьох рамок, що звільнилися від меду, одну повертав у вулик, а дві переносив у «коробочки». Замість цього з «коробочок» у вулики переставляв по дві рамки закритого розплоду з молодими бджолами. При цьому для попередження ворожнечі між бджолами ці рамки, а також найближчі з основної сім'ї, розділені відкачаною рамкою, зверху збризкував декількома краплями корвалолу.

Внаслідок такого переставлення матки знову були обмежені в просторі для червління, а сім'ї отримали суттєве підсилення (разом з розплодом понад 15 тисяч особин). Зауважу, що станом на 10 серпня усі відводки мали по шість добре обсиджених бджолами рамок, на трьох з яких був розплід. Такі відводки готові для зимівлі на чотирьох щільно обсиджених рамках. Під час наступного відкачування меду на початку липня всі три відкачані рамки уже повертав в основний вулик.

Основні результати такої системи заходів такі:

1. Одержано 22 відводки, які здатні перезимувати на чотирьох рамках.

2. Жодна основна сім'я не перейшла в ройовий стан та зберегла свою робочу активність. Як результат, за червень–липень у безматочних сім'ях було отримано майже стільки ж меду (в середньому по 29 кг на вулик), як і в тих, що працювали з матками (по 30 кг на вулик). Всього за сезон на пасіці з 26 сімей було відкачано в середньому 51 кг меду з сім'ї, хоча третя декада травня та майже двадцять днів червня випали із продуктивного медозбору.

3. Максимально ефективно використаний для медозбору потенціал бджіл, вирощених у кінці травня – на початку червня. Оскільки ці бджоли не виховували розплоду, то термін їхнього життя під час медозбору становив не 30–40 днів (як звичайно за наявності матки), а понад 60 днів. Вони активно працювали в червні, липні та на початку серпня. Зменшення ваги контрольного вулика десь на 0,2 кг на добу за рахунок відходу бджіл при наявності підтримуваль-

ного взятку почалося лише з 7 серпня.

Додаткові результати системи заходів полягають у такому. По-перше, плідні матки, що були перенесені у відводки, мали обмежену площу для червління, не більше від двох–трьох рамок. Тому вони цього року не спрацювалися та суттєво зберегли свій потенціал для подальшого. По-друге, відсутність у сім'ях протягом майже півтора місяця власного розплоду розірвала цикл розмноження кліща вароа, що повинно суттєво обмежити кількість цього паразита в сім'ї. І, нарешті, в сім'ях без маток станом на 14 липня було по 4–5 медо-пергових рамок, а там, де матки не вилучалися – не більше від однієї. Правда, надалі бджоли в цих сім'ях довели запаси перги до трьох–чотирьох рамок. До речі, 13–14 липня в основних вуликах у «головах» сімей біля південних льотків було скомплектовано по чотири повномедних та по чотири медо-пергових рамки для зимівлі та наступного весняного розвитку. З них по три рамки призначено для основної сім'ї та по одній для додаткової, що зимуватиме через глуху пере-

городку поруч з основною. Під час завершальної комплектації гнізд на зиму залишилося додати в кожен основну та додаткову сім'ю лише по дві рамки, заповнені медом на половину, для початкового розташування клуба.

Загалом, станом на 10 серпня в усіх основних сім'ях був різновіковий розплід на п'яти-шести маломедних та заповнених медом на половину рамках (у деяких на семи). Такої кількості майбутніх серпнево-вересневих особин (понад 20 тисяч), пристосованих для успішної зимівлі, цілком

достатньо для щільного обсядження восьми рамок, що підуть у зиму.

І, насамкінець, маленьке зауваження. Забирати матки у відводки доцільно лише в тих сім'ях, де залишається по 5–6 рамок розплоду (по 30–40 тисяч майбутніх бджіл), щоб не відбулося зменшення чисельності бджіл протягом першого місяця після створення відводків, коли відійдуть бджоли, що спрацювалися в травні та виховали цей розплід.

Валерій СЕМЕНЮК

ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ БДЖОЛЯРІВ

Формую банк замовлень на плідні мічені бджоломатки карпатської породи на 2013 рік.

Володимир Ількович Місько, вул. Шевченка, 25, м. Комарно, Городецький р-н, Львівська обл. 81562

Тел. 097-580-63-24, 067-102-02-28, 03231-4-35-29

Продаю оптом

маточне молочко нативне 100% свіжоморожене: 1 г – 2,85 грн. Мінімальна партія – 1 кг;

пудру маточного молочка: 1 г – 3,65 грн;

очищений прополіс (100%): 1 кг – 160 дол.

Нажиб

Тел.: 067-701-12-17, 093-752-49-21

Безкоштовні семінари з енергозберегаючої зимівлі та двосімейного утримання бджіл.

Семенюк Валерій Федорович.

Тел. 050-384-79-16

Займаємося виготовленням вуликів та рамок. Лежаки від 380 грн, корпусні від 70 грн за корпус, рамки від 2 грн. Маємо чималий досвід роботи, тому якість гарантуємо. Просимо відвідати нас за адресою:

Хмельницька обл., м. Шепетівка, вул. Горького 121а (район Шанхаю). Для замовників, які такої змоги не мають, можемо вислати пробну партію товару через Нову Пошту.

Спробуйте і переконайтесь у якості нашої роботи!

Тел. 067-275-28-38 (Дмитро)

e-mail: balagyra1984@mail.ru

Багатокорпусна технологія

Анатолія Подрізана

Продовження. Початок у журналі «Бджоляр» №5 за 2012 рік

Підготовка до зими починається після відкачування меду з соняшника, коли з вулика знімають другий та третій корпуси. Бджолосім'ї залишаються у двох корпусах. Верхній зазвичай повномедний, у нижньому є розплід. На верхньому корпусі лежить поліетиленова плівка. У цей час Анатолій Григорович проводить огляд бджолосімей, щоб перевірити наявність розплоду та запаси корму. Верхній корпус підважує стамескою і, знявши та відвівши його вбік, оглядає зверху нижній корпус. Якщо у щільниках нижнього корпуса є розплід, то там є матка і з сім'єю все гаразд. Кількість корму у верхньому корпусі визначає на вагу. Якщо він важкий (20–25 кг), то цього корму достатньо для зимівлі та весняного розвитку. Ставить верхній корпус на місце. Така сім'я готова до зими і, крім обробки проти вароатозу, робити з нею більше нічого не треба.

Якщо верхній корпус легкий, то розбирає гніздо, формує його та поповнює запаси корму. Найчастіше в такому випадку у верхньому корпусі буває 2–3 рамки розплоду. Їх переносить у нижній корпус, а у верхній дає повномедні світлі щільники з резерву, які були залишені під час останнього відкачування меду. Сімей, яким доводиться поповнювати запаси корму, буває не більше ніж 30%. Бджоли Анатолія Подрізана зимують тільки на меду.

Після огляду бджолосімей зверху на вулики ставить по два корпуси з відкачаними щільниками для зберігання (бджоли запобігають появі в них воскової молі) та осушування. Перед цим поліетиленову плівку на другому корпусі зсуває до переду, щоб біля задньої стінки утворилася щілина на 2–3 см для проходу бджіл. Вентиляційні сітки у дні в цей час закриті вставками.

Коли буває аномально тепла осінь, у жовтні може почати цвісти озимий ріпак. За теплої погоди бджоли приносять у

Другий корпус накритий поліетиленовою плівкою. Біля задньої стінки залишають щілину для проходу бджіл у корпуси з рамками на осушування

вулики нектар та пилок, починають білити щільники, як навесні. Це може спровокувати початок яйцекладки маток та появу у жовтні розплоду. Якщо таке трапиться, сім'я може загинути. Щоб зупинити яйцекладку маток, знімають вставку в задній вентиляційній сітці дна та поліетиленову плівку, яка накривала рамки другого корпусу. Щоб бджоли не перейшли у верхні корпуси, які стоять на осушці, на другий корпус ставлять піддашок з вентиляційною сіткою, а вже на неї третій

та четвертий корпуси. У вулику створюється протяг, бджолам важко підтримувати сприятливі для розплоду умови і вирощування розплоду припиняється. Нектар та пилок з ріпаку, які бджоли продовжують приносити у вулики, сприяє нарощенню жирового тіла бджіл на зиму, але розплоду вони вже більше не вирощують.

Коли опаде листя, Анатолій знімає з вуликів два верхніх корпуси, які були на осушці, та відвозить їх на зберігання. Поліетиленовою плівкою повністю перекриває верх гнізда. Кладає на неї піддашок, а в ньому на плівку подушку з синтепону. Вентиляційна сітка залишається у піддашку на зиму, щоб її зайвий раз не носити.

Зимівля. На думку Анатолія Григоровича, завдяки такому влаштуванню вулика у ньому створюються сприятливі умови для зимівлі бджіл надворі. Завдяки поліетиленовій плівці та синтепону у верхній частині гнізда зберігається тепло. Вставки з ДВП, якими закриті вентиляційні сітки у дні, не прилягають щільно до сітки, тому у дні вільно циркулює повітря. Завдяки цьому забезпечується сухість. Підмор на дні ніколи не пліснявіє.

Висота льотка у зимовий та ранньовесняний період 7 мм. Льоток обмежений зверху смужкою бляхи, яка прибита до вставки, а знизу – рояльною петлею, на якій кріпиться прилітна дошка. Через такий льоток у вулик не може проникнути миша.

Наприкінці зими та рано навесні, коли бджоли починають вирощувати розплід, їм потрібна вода. Внаслідок перепаду температури на поліетиленовій плівці утворюється конденсат, який збирається у вигляді крапель води на плівці. Отже, поліетиленова плівка успішно виконує роль внутрішньої напувалки, яка забезпечує бджіл водою.

На плівку кладуть утеплювальну подушку з синтепону

Олег КОЦЮМБАС

ПП Гайдар Євгенії Василівни пропонує: стільник *Єнтера*; додатковий комплект **денець та мисочок до нього**; **пластмасові кліточки** для пересилання, підсаджування, створення банку маток та ізоляції будь-яких маточників; **книги:** «Пасіка», автори **Поліщук В.П., Гайдар В.А. (українська мова, видання 2008 року, 267 стор. + 16 кольорових); та «Пасека», автори Поліщук В.П., Гайдар В.А., Корбут О.В. (російська мова, видання 2012 року, стор. 339 + 32 кольорових);** **відеофільми:** «Племенная работа и вывод маток на пасеке Гайдара», «Источники чистопородных карпатских пчел» **та апарат для обробки бджіл при вароозі.**

а/с 18-а, м. Мукачеве, Закарпатська обл., 89600. т.: 03131-4-36-79, 095-098-02-77, 066-704-11-39 і 066-704-11-38,

E-mail: dr. haydar@bk.ru

Триває **передплата періодичних видань на 2013 рік.** Передплатити журнал «Бджоляр» можна у будь-якому поштовому відділенні.

Передплатний індекс журналу «Бджоляр» **89850** у «Каталозі видань України» на I півріччя 2013 року в розділі «Журнали України» на с. 91. Передплатна вартість журналу «Бджоляр» з доставкою на 1 місяць – 7,16 грн, на 3 місяці – 21,48 грн, на 6 місяців – 42,96 грн, на рік – 85,92 грн.

УВАГА! журнал «Бджоляр» **можна передплатити через інтернет, зайшовши на сайт: www.presa.ua.**

Працюймо і багатіймо разом з журналом «БДЖОЛЯР»!

Збільшення виходу воску на пасіках

Одна з важливих задач бджільництва – організація високопродуктивного воскового господарства на пасіках. Проблему нестачі воску у нашому бджільництві необхідно вирішувати вже сьогодні. Вихід меду на наших пасіках і загалом в Україні зростає з кожним роком, досягаючи в окремих господарствах рекордних показників, а вихід воску, отриманого від бджолосім'ї, збільшується дуже повільно. Віск у бджільництві потрібен для виготовлення штучної вощини, яка йде на оновлення гнізда бджолосім'ї, що перезимувала. Нестача штучної вощини призводить до зниження виходу меду. Крім того, віск потрібен для різноманітних галузей промисловості.

Збільшенню виходу воску на пасіках заважала і заважає поширена серед пасічників думка про збитковість отримання воску від бджіл. Вважалося, що для отримання 1 кг воску бджолам потрібно 7–20 кг меду. Деякі пасічники (Буткевич, Логінов та ін.) ставили

спеціальні досліді, результати яких ніби показали не вигідність отримання у великій кількості воску від бджіл. У результаті віск втратив своє товарне значення і розглядався як складова частина гнізда, і тільки в невеликій кількості (із забрису, язиків, неправильно відбудованих чи старих щільників) його перетоплювали та здавали у приймальні пункти (бджолярські магазини). Ці досліді були проведені без урахування умов виділення воску бджолами (взяток, вік бджіл, сила сім'ї тощо). Якщо створити для бджіл сприятливі умови (утеплення, корм, склад сім'ї тощо), можна отримати добрі результати виходу воску.

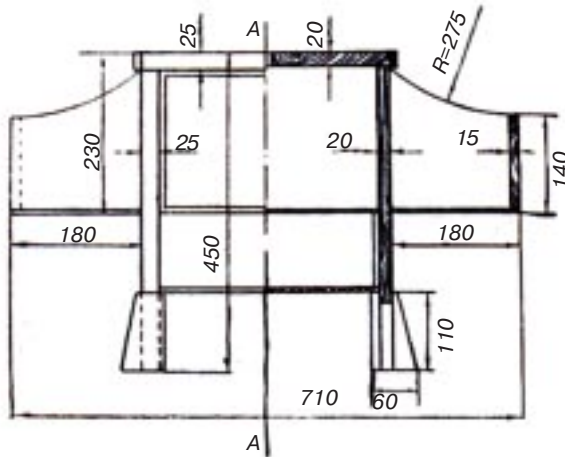
Окрім того, при оцінці рентабельності виробництва воску необхідно знати процес виділення воску. Бджола за будовою тіла та способом життя не подібна на жодну сільськогосподарську тварину. В усіх сільськогосподарських тварин після поїдання корму здебільшого спостерігаємо від-

кладання надлишку у вигляді жиру. Для одних тварин цей процес є бажаним (зокрема для свиней та інших тварин, що поставлені на відгодівлю), а іншим завдає шкоди (наприклад, зажиріла курка не нестиме яєць). Людина пристошувала для своїх потреб необхідних їй сільськогосподарських тварин і шляхом розумної годівлі отримує від них вигоду: від коней – тяжку працю, від корів – молоко, від свиней – сало тощо. Пасічник же не вміє і не може утримувати бджіл на нормах корму, як це робить тваринник зі своїми домашніми тваринами. Звичайно, бджола має у вулику корм у достатній кількості і в період найбільшої діяльності сім'ї (навесні та влітку), коли є розплід, споживає його не в міру, а з надлишком (особливо, коли у вулик надходить нектар). Молоді бджоли, що працюють на переробці нектару, затримують і споживають частину меду. За інтенсивного взятку кількість бджіл, що переробляють нектар, збільшується, одночасно збільшується виділення воску. Та частина корму, яка залишається від покриття затрат енергії для виконання роботи

бджолами, йде головню на розвиток залоз і на виробництво продуктів вже діючих залоз. Ось чому у бджоли з розвиненою восковою залозою частина корму обов'язково йде на виробництво воску. Незважаючи на бажання пасічника і вигоду чи збиток для нього, бджоли в цей період свого життя не тільки можуть, але й повинні виділяти віск.

Тому розмірковування деяких пасічників про збиток від виробництва воску не вірні. Пасічник повинен не тільки вміти збирати віск, який виділяють бджоли, але і ставити сім'ю в такі умови, щоб вона давала за можливості більше воску. Тільки за правильної організації воскового господарства на пасіці і збільшення в декілька разів існуючих норм виходу воску від сім'ї можливі швидкі темпи збільшення кількості бджолиних сімей. Зі збільшенням кількості сімей збільшиться і вихід товарної продукції.

Віск бджоли виділяють у певний період свого життя (у віці від 12 до 18 днів) за наявності у природі взятку. Отже, для побудови щільників у вулику необхідні такі умови: наяв-

Скринька-стілець

ність у сім'ї молодих бджіл, надходження нектару до гнізда, нормальна температура (+35°C), вільне місце для відбудови комірок. Бджоли будують щільники тільки у повноцінних сім'ях, наприклад, у безматочних сім'ях будівництво призупиняється. Особливою будівельною енергією вирізняються рої. Бували випадки, коли великий рій, якого посадили на 8–10 рамок Дадана-Блатта з вузькими смужками штучної вощини, відбудовував щільники упродовж 4–6 днів. У безвзятковий період бджоли повноцінної сім'ї відчутно сповільнюють будівництво щільників. У цей час їх важко змусити відбудовувати вощину. Часто

бджоли її гризуть для запечаткування воском з неї комірок з личинками. Погано будують і навіть зовсім переставляють будувати щільники сім'ї, які готуються до роїння.

Виділений бджолами віск пасічник повинен вміти зібрати та зберігати. Багато воску на наших пасіках пропадає марно: вирізані маточники – викидають; чистячи рамки, віск зішкрябують просто на землю; вирізані «язики» тимчасово ставлять на дашок вулика, а потім про них забувають. Зібрану воскову сировину зберігають недбало, до неї мають доступ воскова міль та миші. Вирізаному невеличкому шматочку щільника чи маточника дуже багато пасіч-

ників не надають жодного значення. Невже шматочок воску завбільшки у наперсток збільшить вихід воску? Акуратне, уважне і дбайливе ставлення до шматочка воску будь-якої величини і дає ті зайві 200–300 г його на бджолосім'ю.

Для збору воскової сировини пасічник повинен завжди брати з собою на пасіку робочий ящик-табурет. Сидячи на ньому, можна оглядати гнізда бджолосімей, а також переносити дрібний реманент та матеріали для роботи з сім'ями. В таких ящиках каркас виготовляють з брусків, бічні стояки та сидіння з дощок, а обшивку – з фанери. У ящику є три відділення: одне бічне для інструменту (стамески, щітки, кліточок, молотка, цвяхів тощо) на стінку цього відділення навішують димар; друге відділення – для зібраної під час роботи воско-сировини, яку згодом пере-кладають до сонячної воскотопки; третє – під сидінням – для порохна. Щоб переносити ящик, у сидінні вирізають два отвори для пальців. Без цього ящика, яка б не була дрібна робота з бджолами, пасічник не повинен іти на

пасіку. Цей ящик дає змогу збирати воскову сировину під час роботи з бджолами, а пасічник при звичаюється збирати і зберігати віск. Збір воскової сировини починається одночасно з виставлянням бджіл із зимівника, а закінчується забиранням бджіл до нього.

Почистивши дена вуликів після весняної ревізії, усе сміття змітають в один ящик, просівають від мертвих бджіл, просушують і зберігають у загальному ящику для воскової сировини. Перетоплювати це воскове сміття у сонячній воскотопці не варто, бо в ньому багато сторонніх домішок (перги, крупинок меду тощо), які забруднять ситко воскотопки. Підрізання зацвілих ділянок щільників, вирізання трутневих щільників, виламування залишків минулорічних маточників тощо дає чимало воскової сировини.

Збирання воскової сировини під час літніх робіт з бджолами відбувається при всіх оглядах гнізда. Під час доброго взятку бджоли відкладають лишок воску на рамках, відтягують «язики» на заставних дошках тощо. Все це потрібно зчищати, зрізати і класти у

ящик-табурет. Не варто клас-ти вирізані шматочки непра-вильно відбудованих або трут-невих щільників під дашок ву-лика. Про шматочки забува-ють і під час наступного огляду гнізда викидають. Необхідно звикнути брати з собою ящик-табурет і складати до нього воскову сировину.

Збираючи гнізда на зиму, зішкрябують віск з усіх рамок, на яких зимуватиме сім'я. Во-сени у вільний час вибракову-ють і вирізають погано відбу-довані та старі щільники, зчи-щають віск з усіх планок рамок із запасних щільників, особ-ливо з магазинних рамок, які після доброго медозбору бу-вають вкриті наростами чис-того воску. Під час чищення рамок воскові крихти потрап-ляють до комірок. Для їх вида-лення рамку тримають гори-зонтально та вдаряють по планці ручкою ножа.

Важливо не тільки зібрати, а й зберегти воскову сиро-вину. За недбалого зберігання багато воску втрачається, гние та знищується восковою міл-лю та мишами. Всі світлі обріз-ки, зішкрябані надбудови пе-ретоплюють у сонячній вос-котопці. Перетоплювати старі щільники у ній не вигідно, бо

50% воску залишається у ви-топках. Вирізані старі щіль-ники, шматочки трутневої во-щини тощо зберігають в особ-ливому ящику, недоступному для воскової молі та мишей, і за першої нагоди перетоп-люють у паровій воскотопці.

Вирізаний трутневий роз-плід у малій кількості необхідно перетопити відразу ж у соняч-ній воскотопці, а у великій кіль-кості, зібраний за 1–2 дні з усії пасіки, перетоплюють у паровій воскотопці, щоб він не почав гнити, а воскосировина не втратила своєї цінності.

Щоб воскосировина не знецінилася, потрібно чорні щільники зберігати окремо від жовтих, світлих, воскове смі-ття, зібране з ден вуликів і зіш-крябане з рамок (віск і про-поліс) – окремо від щільників тощо. Жовтий віск ціниться вище за темний.

За дбайливого ставлення до зрізаних і зішкрябаних з ра-мок шматочків воску і пра-вильного зберігання воскової сировини завжди можна от-римати додатково не менше ніж 200–300 г воску з кожної сім'ї.

Володимир РЕПКА
Кіровоградська обл.

Далекі кочівлі Ганни Кримінської

Під час відрядження на Хмельниччину доля подарувала нам зустріч із пасічником Ганною Давидівною Кримінською, життя і праця якої – яскравий приклад для наслідування.

Пасіка на подвір'ї Кримінських з'явилася далекого 1953 року. Після трагічної смерті брата чоловік Володимир купив братову пасіку з 10 вуликів. Справи йшли добре, з року в рік бджоли добре велися, та й меду вистачало не лише для себе. Втім через хворобу чоловікові довелося йти на операцію, а після неї їхати в санаторій. Тож практично на ціле літо пасіка залишилася без господаря. Довелося Ганні Давидівні, крім роботи на колгоспному полі, не лише самій порати домашнє господарство, а й доглядати бджіл – розширювати гнізда, качати мед та збирати рої. Рік був урожайний, тож меду накачала стільки, що й тари бракувало, і з доглядом бджіл впоралася успішно. Мед продавала односельчанам, і про її бджолярські успіхи швидко знало все село.

У колгоспі теж була пасіка, однак меду того року колгоспний пасічник накачав зовсім мало. От і запропонувало керівництво колгоспу Ганні Давидівні прийняти колгоспну пасіку. Вона довго вагалася, сумнівалася чи впорається. Але, як згадує Ганна Давидівна: «Мій Володя каже: «Що сапою бити, а що з бджолами робити, йди, а я тобі допоможу». Ось так, прийнявши 40 сімей, і стала колгоспним пасічником. З року в рік пасіка збільшувалася і за декілька років налічувала вже 120 сімей. Бджоли завжди були сильні, меду було багато, всім вистачало. А у 1973–1976 роках з колгоспною пасікою їздила на медозбір у Костромську область Росії. Там були величезні площі іван-чаю на лісових згарищах та волошка у посівах пшениці. Зі 120 сімей вибрала для кочівлі 60 найсильніших. Вулики вантажили у вагони-рефрижератори, в яких підтримувалася постійна температура. Їхали три–чотири дні. Там

перевантажували вулики на машини і їхали на місце.

Меду тоді було стільки, що довелося викликати телеграмою на допомогу чоловіка. Тоді пасіка пані Ганни за медопродуктивністю зайняла друге місце в Україні, Ганна Давидівна їздила на виставку в Москву.

Усе домашнє господарство залишала на чоловіка та дітей. «Але діти не були ображені, бо я їм платила медом», – цілком серйозно каже Ганна Давидівна.

«Однак у ті часи зі збутом меду не було жодних проблем, здав у заготконтору і вже маєш гроші», – долучається до нашої розмови син Ганни Давидівни Анатолій.

У 80-х роках з колгоспною та своєю пасікою кочували на медозбір на Кіровоградщину. Були й великі меди, а були й зливи. Під час одної з таких злив 60 вуликів, які важили 90–120 кг, поплили. Лише частину з них вдалося врятувати.

На колгоспній пасіці Ганна Кримінська пропрацювала понад 30 років. Пішовши на пенсію, передала 110 бджолосімей, та, на жаль, ця пасіка за два роки зійшла нанівець. Після виходу на пенсію разом з чоловіком доглядала свою 70-сімейну пасіку. Після смерті чоловіка на пасіці допомагала онука Таня.

У глибині душі кожен пасічник хоче, щоб його справу продовжував хтось із рідних чи близьких. Справу Ганни Давидівни гідно продовжує син Анатолій та його син Анатолій, які доглядають власну 350-сімейну пасіку в кочових бджолопавільйонах.

У серпні цього року Ганна Давидівна відсвяткувала 80-річчя, з чим ми її щиро вітаємо і бажаємо здоров'я та довголіття.

Олег КОЦЮМБАС

Нотатки з семінару в Рахові

13 жовтня цього року у Рахові відбувся семінар за участі пасічників Рахівського і Тячівського районів Закарпаття та відомих науковців. Семінар організував великий ентузіаст бджолярської справи Василь Волощук за підтримки народного депутата Василя Петювки.

Учасники семінару із зацікавленням слухали змістовний виступ великого популяризатора продуктів бджільництва Василя Олексійовича Соломки, який детально зупинився на питаннях якості меду, особливостях отримання центрифужного (відкачаного на медогонці) та щільникового медів. Василь Олексійович особливо наголосив на об'ємі тари, яку пасічники використовують для фасування меду. На його думку, оптимальний об'єм тари для меду не повинен перевищувати 0,5 л, бо під час кожного відкривання баночки у неї заходить повітря, вологість якого значно більша, ніж вологість меду. А

мед, як надзвичайно гігроскопічний продукт, має властивість поглинати цю вологість. Унаслідок цього верхній шар меду розріджується, втрачається його якість і товарний вигляд. Нерідко внаслідок високої вологості мед починає бродити.

Чималу частину свого виступу Василь Соломка присвятив таким цінним продуктам, як бджолине обніжжя (пилкок) та перга. На його думку, найбільш якісною перга є до того часу, поки її не видобули з комірок щільника, бо там вона захищена від доступу повітря стінками комірки та шаром меду, який бджоли кладуть зверху в комірку з пергою. Саме тому Василь Олексійович пропонує доводити пергу до споживача у природній тарі – нарізаних на невеликі шматочки пергових щільників, які покладені у пластикову коробочку з кришкою. Оскільки комірки заповнені пергою на 2/3 їх об'єму, то бажано обережно зрізати ножем верхній

потовщений бджолами для надання міцності край комірок, не зачіпаючи перги. Відрізаючи щодня декілька комірок з пергою і розжовуючи їх у роті, споживач отримуватиме продукт найвищої якості. Тим, хто не може жувати щільник з пергою, Василь Олексійович рекомендує видобути з комірок невелику порцію перги безпосередньо перед споживанням.

Цікавим та різноплановим був виступ Василя Антоновича Гайдара, який розповів про історію пошуку, селекції та розмноження карпатських бджіл. Особливу увагу у своєму виступі Василь Антонович приділив хворобам бджіл, зокрема вароатозу. Він зауважив, що кліщ вароа, паразитуючи на бджолах, не лише ослаблює їх організм, але, як відомо на сьогоднішній день, переносить 18 вірусних захворювань бджіл. Серед них найбільш поширений вірус деформованого крила. Уражені цим вірусом молоді бджоли, які виходять з комірок, мають недорозвинені скручені крила. Ще один досить поширений кашмірський вірус, при якому уражуються м'язи бджіл. Унаслідок цього молоді

бджоли не можуть літати. Тому, як зауважив Василь Антонович, при боротьбі з вароатозом дуже важливо знати не лише скільки кліща осипалося внаслідок противароатозних обробок, але й скільки їх залишилося на бджолах у зиму. Отже, визначення закліщеності бджіл (кількості кліщів, які залишилися на бджолах) є запорукою успіху пасічника.

Ще одне небезпечне захворювання бджіл – нозематоз. Якщо навесні після обльоту на пасіці є бджоли, які повзають по землі і не можуть злетіти, вони можуть бути уражені вірусними захворюваннями або ж нозематозом. Одним з найбільш доступних та ефективних засобів для профілактики та лікування нозематозу є відвар або настоянка гіркого полину.

Василь Антонович відповів на запитання про підготовку до зимівлі, складання гнізд та кількість корму, яку потрібно залишати у гнізді. Він зауважив, що зимівля буде успішною, якщо на зиму залишити у гнізді стільки рамок, скільки щільно обсідають бджоли. Якщо ж до цього на кожній рамці буде не менше як 2 кг корму, то цього вистачить на найдов-

шу зимівлю. Причому не обов'язково на кожній рамці повинно бути по 2 кг корму. На одній може бути 1,5 кг, а на наступній – 2,5–3 кг. З осені клуб збирається переважно внизу рамок біля льотка, а протягом зими рухається вверх чи до заду, залежно від того, де розміщені запаси корму.

Дуже цікавою була розповідь Василя Антоновича про дослід з визначення температури клубу бджіл узимку, які були проведені в 90-х роках минулого століття. У 10 сім'ях в різних місцях бджолиного гнізда встановили 10 датчиків температури і контролювали температуру в клубі протягом доби. З настанням морозів протягом доби через кожну годину вимірювали температуру в різних місцях бджолиного гнізда. Деякий час температура в клубі була +18... +20°C, потім зростала до +26... +28°C, перебувала деякий час на цьому рівні і знову знижувалася, іноді навіть до +14°C у центрі гнізда. Коли ж відкрили гніздо у момент підвищення температури гнізда до максимального рівня, то з'ясувалося, що бджоли розміщені на меді і їдять його. Коли

ж температура знизилася, клуб віддалився від меду і сидів на порожніх комірках щільників.

Щоб вивчити це питання детальніше, наступної зими на пасіці Василя Парашинця виготовили експериментальний вулик, бічні стінки якого були зроблені з оргскла, а за ними розміщувалося утеплення. У результаті експерименту з'ясувалося, що клуб бджіл не перебуває постійно на запасах корму. В момент підвищення температури клуб рухається до меду, бджоли наповнюють зобики і через деякий час клуб переміщується на порожні комірки щільників. Після цього температура клубу знижується до мінімальної. Очевидно, коли запаси меду в зобиках бджіл зменшуються, вони піднімають температуру в клубі і знову рухаються до меду.

Щодо поповнення запасів корму, то, на думку Василя Антоновича, бджіл треба годувати вчасно, а сироп давати у концентрації 1:1. Бджоли зможуть його нормально переробити і взимку він не буде кристалізуватися. У природі не існує нектару з таким великим вмістом цукру, як у сиропі з кон-

центрацією 1:1,5, яким здебільшого годують бджіл на зиму, а тому вони не пристосовані нормально його переробити.

На запитання про доцільність додавання до цукрового сиропу оцтової кислоти, яка нібито прискорює розщеплення цукру на глюкозу і фруктозу, запобігає нозематозу та кристалізації корму під час зимівлі, Василь Антонович навів результати дослідів з оцтовою кислотою Д. Шушкова, які були проведені на Кемеровській дослідній станції бджільництва у 1968–1970 роках. Пасіка налічувала 150 бджолосімей, кожна з яких стояла на вазі.

У результаті дослідів з'ясувалося, що у наступному сезоні продуктивність сімей, яких годували цукровим сиропом з додаванням оцтової кислоти, зменшилася на 20%, у травні перед цвітінням акації вони мали на 18% менше розплоду, а на медозборі з акації зібрали на 20% менше меду. На нозематозу оцтова кислота не діє.

Василь Антонович повторював досліди Шушкова на своїх пасіках і отримав такі ж результати, тому не рекомендує давати до сиропу оцтову кислоту, а ефективним засобом проти нозематозу вважає, як зазна-

чалося вище, відвар або настоянку гіркокого полину.

Досвідчений матковивідник з Тячівського району Василь Дочинець коротко розповів про підготовку до зимівлі своєї пасіки та основні роботи навесні. Гнізда на зиму Василь Миколайович формує дуже компактні, так, щоб бджоли щільно обсідали всі залишені на зиму рамки. В усіх вуликах він застосовує закладні бруски, якими перекриває всі вулички гнізда. Якщо у вулику застосовуються стельові дошки, то наприкінці зимівлі та навесні бджоли заповнюють простір між стелею та верхніми брусками рамок. Якщо ж вулички перекрити закладними брусками, то ці бджоли обсядуть щонайменше одну додаткову рамку, а це навесні одна додаткова рамка розплоду.

Перший весняний огляд пан Василь виконує залежно від наявності вільного часу та погоди. Здебільшого сім'ї, які благополучно перезимували, ще під час обльоту встигають винести з вулика підмор та сміття і, маючи вдосталь корму та компактне гніздо, не потребують ніякої допомоги. Матки починають інтенсивно відкладати яйця лише тоді,

коли в гнізда починає надходити свіжий пилок. Це переважно припадає на час цвітіння верби козячої. Через 25 днів від цього моменту сила сімей починає збільшуватися і потрібно починати розширення гнізд. До цього часу, на думку Василя Миколайовича, у вулики нема чого заглядати. Коли ж він відкриває гнізда для розширення, то навіть зовні крайніх щільників уже є закритий розплід. Звичайно, що тісне гніздо дещо стримує яйцекладку матки, але в такому гнізді ніколи не буває переохолодження розплуду під час весняних похолодань. Якщо на три дні передчасно поставити рамку для розширення гнізда, то цим можна затримати розвиток сім'ї до двох тижнів. Матка швидко відкладає яйця у підставлені щільники, але бджіл ще недостатньо, щоб добре обігрівати та

годувати розплід. Саме це є основною причиною появи хвороб розплуду.

Василь Миколайович звернув увагу своїх колег, які торгують бджолопакетами, на необхідність виведення ранніх маток, щоб після реалізації пакетів мати вже зрілі маточники для роздавання їх у сім'ї.

Семінар пройшов надзвичайно цікаво і змістовно, за що велика подяка його організатору Василю Волощуку. Примемно зауважити, що ініціативу Василя Васильовича підтримала місцева влада. Найактивніші пасічники Рахівщини були нагороджені грамотами. Серед нагороджених був найстарший пасічник Рахівського району – 86-річний Федір Васильович Штефанюк. Бджолам він присвятив усе своє життя, а вони вилікували його від недуг, дарують здоров'я та довголіття.

На першій сторінці обкладинки: Зимовий клуб.

На останній сторінці обкладинки: Пам'ятник бджолі на території ННЦ «Інститут бджільництва ім. П. І. Прокоповича».

Підписано до друку: 4 грудня 2012 року

Бджологосподарство Ростислава Микитюка.....	2
Рациональний спосіб переходу до двосімейного утримання бджолосімей.....	11
Багатокорпусна технологія Анатолія Подрізана.....	16
Збільшення виходу воску на пасіках.....	19
Далекі кочівлі Ганни Кримінської.....	24
Нотатки з семінару в Рахові.....	26

Передплатний індекс 89850

Свідоцтво про реєстрацію КВ №18286-7086Р від 27.09.2011 р.

© «Бджоляр»

Адреса для листування:

м. Львів, 79014

а.с. 5561

e-mail: bjolar.com.ua@gmail.com

www.bjolar.com.ua

Тел.: 067-897-34-66,

099-192-36-42,

099-192-36-41

Співзасновники журналу

Коцюмбас О. М.

(головний редактор),

Дружбяк А. Й. (науковий редактор),

Богач А. Б., Козуб Б. Б.

Видавець

ФОП Коцюмбас О. М.

Розрахунковий рахунок:

26002060880564

МФО 325321

Західне ГРУ ПАТ КБ «Приватбанк»,

м. Львів

код 2534305378, ФОП Коцюмбас О. М.

У разі передруку матеріалів поси-
лання на «Бджоляр» обов'язкове.

Редакція зберігає за собою право на
скорочення і редагування прийнятих для
публікації матеріалів.

При публікації матеріалів редакція
може не завжди поділяти позицію їхніх
авторів.

Редакція не зобов'язана відповідати
на всі листи читачів або пересилати їх в
інші інстанції.

За достовірність опублікованих мате-
ріалів відповідають їхні автори.

За достовірність реклами відпо-
відають рекламодавці.

Ціна договірна

Тираж

1000 примірників

Друк: ТзОВ «Спектраль»

м. Львів, вул. Тернопільська, 38

Журнали «Бджоляр» (№ 1–6)
можна замовити поштою, через
e-mail або за телефонами редакції.

Вартість одного журналу з пе-
ресилкою 10 грн. Замовлені жур-
нали надсилаємо після надход-
ження коштів на картку Приватбанку
№4246005110484966.

Гроші можна переказати через
термінали самообслуговування
Приватбанку (вартість послуги 1
грн), через інтернет-банкінг Приват-
24 (вартість послуги 50 коп.) або
поштовим переказом (вартість
послуги 5 грн).

Передплатний індекс 89850

